

MEROS HUQUQINING NOZIK MUAMMOLARI

Ibroximova Firuza

Toshkent davlat yuridik universiteti

3-bosqich talabasi

Meros – qonun hujjatlariga muvofiq meros qilib qoldirilgan mulkning (vasiyat qoldiruvchining mulki, huquq va majburiyatlari) uning merosxo‘rlariga o‘tishidir. Merosxo‘rlar vasiyatnoma yoki qonun bilan belgilanishi mumkin, ayrim hollarda, agar vasiyatnoma to‘g‘ri tuzilmagan bo‘lsa (yoki umuman tuzilmagan bo‘lsa) qonun hujjatlarida ko‘chmas mulk, pul jamg‘armalari va boshqa mol-mulk qanday taqsimlanishi belgilab qo‘yiladi.

Meros huquqini o‘rganish va qo‘llash huquq fanining eng qadimiy va fundamental yo‘nalishlaridan biridir. Tarixiy nuqtai nazardan qaralsa, meros huquqi qadimgi sivilizatsiyalar davridan kelib chiqqan bo‘lib, bu erda mulk merosi ko‘pincha diniy e‘tiqodlar bilan bog‘liq bo‘lgan va ma‘lum mezonlar bo‘yicha sezilarli darajada cheklangan. Qadim zamonlarda meros ko‘pincha faqat erkaklar o‘rtasida yoki faqat qonuniy merosxo‘r deb e‘tirof etilgan merosxo‘rlarning ma‘lum bir toifasi o‘rtasida amalga oshirilgan.

Zamonaviy dunyoda meros huquqi sezilarli darajada rivojlandi va har bir mamlakatda meros masalalari bo‘yicha o‘z qonunlari va huquqiy amaliyoti vujudga keldi. Meros huquqi qonunchiligining muhim jihati jismoniy shaxs vafot etgan taqdirda mulk, huquq va majburiyatlarni avloddan-avlodga o‘tkazish huquqidir.

Rossiyada meros huquqi to‘g‘risidagi qonunchilik tarixi Pyotr I davrida, meros qoidalarini o‘rnatuvchi birinchi qonun hujjatlari qabul qilingan paytdan boshlanadi. Keyin, 1835 yilda meros huquqini tartibga solish kodeksi (1835 yilgi kodeks) qabul qilindi. Hozirgi vaqtda Rossiyaning meros huquqi Fuqarolik kodeksi va

"Meros qonunchiligi doirasida qimmatli qog'ozlar bilan manipulyatsiyani cheklash to'g'risida" Federal qonuni bilan tartibga solinadi.

Boshqa mamlakatlarda, masalan, Amerika Qo'shma Shtatlarida, meros huquqi davlat darajasida o'rnatiladi va boshqa shtatlarning qonunlaridan sezilarli darajada farq qilishi mumkin. Buyuk Britaniyada meros huquqi umumiy qonun bilan tartibga solinadi va meros qoidalarini belgilovchi maxsus qonunlar mavjud emas.

Meros huquqi to'g'risidagi qonun hujjatlarining tuzilishi turli mamlakatlarda har xil bo'lishi mumkin, lekin odatda "meros huquqi" tushunchasining ta'rifi, merosxo'rlar va meros qoldiruvchilarning huquq va majburiyatlari, mulkni taqsimlash tartibi va boshqalarni o'z ichiga oladi. Qonun hujjatlarida, shuningdek, merosxo'rlarni himoya qilishning turli usullarini belgilash va mulkni meros qilib olishni tartibga solish, va meros predmeti nmlar bo'lishi mumkinligi belgilanadi.

Bundan tashqari, meros huquqi mulkning ayrim turlarini o'tkazishni tartibga solishi va cheklashi mumkin. Misol uchun, ayrim mamlakatlarda odamlar o'z mol-mulkini boshqa bolalardan alohida bolalarga vasiyat qila olmaydilar, bu meros huquqining muhim jihatlaridan biridir.

Keling meros nmaligini batafsil bilib olsak. Meros - bu vafot etgan shaxsning mulkini olish huquqini bildiruvchi yuridik atama. Aksariyat yurisdiksiyalarda meros huquqi merosxo'r kimligini, merosning tartibi qanday va merosga qanday mulk kiradiganligini belgilaydigan qonunlar bilan tartibga solinadi.

Bir qarashda meros huquqi juda oddiydek tuyulishi mumkin, lekin amalda ko'pincha turli talqinlarga imkon beruvchi va qonunni chuqur bilishni talab qiluvchi murakkab vaziyatlar yuzaga keladi. Meros huquqi masalalari bilan shug'ullanuvchi yuridik mutaxassis tegishli qonunlar va qoidalarni batafsil bilishi, shuningdek, ushbu ma'lumotlarni muayyan vaziyatda qo'llash qobiliyati va tajribasiga ega bo'lishi kerak.

Meros huquqi bilan bog'liq asosiy jihatlardan biri bu marhumning merosxo'rlarini aniqlashdir. Odatda, qonun merosxo'rlarni tan olishning muayyan tartibini nazarda tutadi, bu mulk turlariga, turmush o'rtog'i, farzandlari yoki uchinchi avlodgacha bo'lgan qarindoshlarining mavjudligiga qarab farq qilishi mumkin. Ba'zi hollarda merosxo'rlarni belgilash bo'yicha nizolar yuzaga kelishi mumkin va bunga qarindoshla ichida o'zaro kelishuv bo'masa sudga murojaat qilish kerak bo'ladi.

Yana bir muhim jihatlardan biri bu merosga kiritilgan mulkning ta'rifi. Qonunda merosga qanday turdagi mulk kirishi belgilanishi mumkin: ko'chmas, ko'char, intellektual va boshqalar.

Nihoyat, soliqqa tortish masalasi meros huquqining muhim qismini tashkil etadi. Turli yurisdiksiyalarda meros yoki sovg'a soliqlari turlicha bo'lishi mumkin.

Yo'qorida ko'rsatilganlarni aniqlay olish uchun meros huquqini to'g'ri tushinish kerak bo'ladi.

Meros huquqi - bu qonun yoki vasiyatnoma bo'yicha shaxslarning mulkni meros qilib olish bilan bog'liq huquq va majburiyatlarini tartibga soluvchi huquq sohasidir. U merosxo'rlarga qanday mulk o'tkazilishini, uni o'tkazish tartibini va umuman merosning huquqiy rejimini belgilaydi.

Meros huquqi fuqarolik huquqining muhim qismidir, chunki u fuqarolar o'rtasidagi meros bilan bog'liq munosabatlarni tartibga soladi. Bunga merosxo'rlarning huquq va majburiyatlari, merosni olish tartib-qoidalari, soliq masalalari va vasiylik tartibi kiradi.

Vorislarning asosiy toifalari qonuniy merosxo'rlar va meros qoldiruvchilardir. Qonuniy merosxo'rlar, agar vasiyatnoma bo'lmasa, qonun bo'yicha meros olish huquqiga ega bo'lgan qarindoshlardir. Vasiyat qiluvchi - mulki kimga o'tkazilishi kerakligini ko'rsatgan holda vasiyatnoma qoldiradigan shaxs.

Meros huquqining muhim jihatlaridan biri har bir merosxo'ning merosdagi ulushini belgilashdir. Bu vasiyatnomada yoki qonun bilan belgilanishi mumkin. Agar vasiyat qiluvchi vasiyatnoma qoldirmagan bo'lsa, qonun merosxo'rlarning ulushlarini ularning marhum bilan munosabatlari darajasidan kelib chiqqan holda belgilaydi.

Bundan tashqari, meros huquqi vasiyatnomaning haqiqiy emasligi, vasiyat qiluvchining noqonuniy xatti-harakatlari va boshqa holatlar bilan bog'liq vasiyatnomaga e'tiroz bildirish qoidalarini o'z ichiga oladi. Misol uchun, vasiyatnoma uchinchi shaxsning bosimi ostida tuzilgan bo'lsa, u haqiqiy emas deb topilishi mumkin.

Meros huquqi, shuningdek, meros bilan bog'liq soliq majburiyatini belgilaydi. Meros solig'i meros joylashgan mamlakat qonunlariga muvofiq belgilanishi mumkin. Soliq qoidalari har bir mamlakat va mintaqaning o'ziga xos xususiyatlariga qarab farq qilishi mumkin.

O'zbekistonda meros huquqi O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining (keyingi o'rinlarda O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi) 63-bobi va meros masalalarini tartibga soluvchi boshqa huquqiy hujjatlar bilan tartibga solinadi.

O'zbekistonda meros munosabatlarini tartibga soluvchi qonunlar va me'yoriy-huquqiy hujjatlar ancha murakkab, shuning uchun nizolar va xatolarni minimallashtirish, meros ishlarini imkon qadar samarali boshqarish uchun ularni tushunish muhimdir.

Meros munosabatlarini o'rnatishning ikkita asosiy usuli mavjud:

1) Vasiyatnomani tuzish - bu hujjat bo'lib, unda vasiyat qiluvchi odatda vafotidan keyin kimga va qanday mol-mulk o'tkazilishi kerakligini ko'rsatadi.

2) Vasiyatnoma tuzilmagan bo'lsa, meros huquqi merosxo'rlarga qonun bilan o'tadi, ular oilaviy ahvol va tegishli qonun (masalan, O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi) asosida belgilanadi.

O'zbekiston qonunchiligida merosxo'rlar orasida malakali va malakasiz bo'lishi mumkinligi belgilab qo'yilgan va asosiy merosxo'rlar quyidagilardir:

- birinchi bosqichning merosxo'rlari: vasiyat qiluvchining farzandlari, uning turmush o'rtog'i, ota-onasi.

- ikkinchi bosqichning merosxo'rlari: vasiyat qiluvchining aka-uka va opa-singillari va ularning farzandlari.

- uchinchi bosqich merosxo'rlari: vasiyat qiluvchining bobolari va buvilari; vasiyat qiluvchining otasi va onasining bobolari va buvilari.

Agar vasiyat qiluvchi vasiyatnoma qoldirmagan bo'lsa, meros qo'llanilishi mumkin bo'lgan darajada qonun bilan belgilanadi.

O'zbekistonda meros olishning asosiy bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Kerakli hujjatlarni tayyorlash va yig'ish. Agar vasiyat qiluvchi vasiyatnoma qoldirgan bo'lsa, unda vasiyatnomaning o'zi va uning haqiqiylikini tasdiqlovchi dalillar taqdim etilishi kerak. Agar vasiyatnoma qoldirilmagan bo'lsa, unda siz merosxo'rlarning guvohnomalarini va ularning malakasini va meros olish huquqini tasdiqlovchi hujjatlarini to'plashingiz kerak.

2. Merosxo'rlarni aniqlash. Vasiyat qiluvchining mol-mulki kimga meros bo'lib o'tishi kerakligini aniqlash vasiyat qiluvchining zimmasida bo'lib, agar vasiyatnoma qolmagan bo'lsa, merosxo'rlar qonun bilan belgilanadi. Biroq, ayrim hollarda, merosxo'rlarni faqat sud yordamida aniqlash mumkin.

3. Mulknii merosxo'rlar o'rtasida taqsimlash. Meros tartibi vasiyatnoma va qonun bilan belgilanmagan taqdirda, merosxo'rlar o'rtasida mulknii taqsimlash tartibini belgilash zarur, bu vaqt va ko'plab shartlarni taqqoslashni talab qiladi.

4. Xulosa chiqarish va hujjatlarni rasmiylashtirish. O'zbekistonda merosning yakuniy rasmiylashtirilishi merosxo'rlarni aniqlash va mulknii taqsimlash bilan bog'liq barcha nizolar hal qilinganidan keyin sodir bo'ladi. Bu amalga

o'shirilgandan so'ng, merosxo'rlar merosni rasmiylashtirish uchun tegishli mulkni boshqarish organiga yoki notariusga murojaat qilishlari kerak.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, meros huquqi antik davrda paydo bo'lgan va shaxs vafot etgan taqdirda mulk va huquqlarning merosxo'rligini tartibga soladi. Har bir mamlakatda meros huquqi to'g'risidagi qonun hujjatlari boshqalardan sezilarli darajada farq qilishi mumkin, biroq, umuman olganda, qonun hujjatlari merosxo'rlar va meros qoldiruvchilarning huquq va majburiyatlarini, mulkni taqsimlash tartiblarini tartibga solishi va meros qoidalarini belgilashi kerak.

Foydalanilgan Adabiyotlar;

1. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik Kodeksi;
2. <https://lex.uz/uz/>
3. <https://fincult.info/article/kak-oformit-nasledstvo/>
4. <https://nasledstvo.uz/blog/oformlyaya-nasledstvo->
5. https://nrm.uz/contentf?doc=290463_grajdanskiy_kodeks_